

ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO IŠŠŪKIAI COVID-19 PANDEMIJOS METU¹

Vaida Petkevičienė

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija
Elektroninis paštas ada@ada.lt

Paulius Pakutinskas

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas paulius.pakutinskas@mruni.eu

Virginijus Bitė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas virginijus.bite@mruni.eu

Pateikta 2020 m. rugpjūčio 27 d., parengta spaudai 2020 m. gruodžio 1 d.

DOI: 10.13165/JUR-20-27-2-05

Santrauka. *Prasidėjus COVID-19 pandemijai pasaulis susidūrė su iki šiol dar nepatirtais arba po ankstesnių pandemijų užmirštais sunkumais, iškilo grėsmė nusistovėjusiam gyvenimo būdui, ekonominiam stabilumui ir vertybėms. Kilo sunkumų ir kovojant su pandemija bei siekiant kuo efektyviau suvaldyti šią krizę. Viena iš sričių, kurioje reikėjo, kad Europos Sąjunga ir jos valstybės narės įneštų aiškumo, buvo duomenų apsauga. Duomenų valdytojams iškilo klausimas, koks kovos su COVID-19 pandemija režimo, jo keliamų ribojimų ir asmens duomenų apsaugos santykis? Šiame straipsnyje tiriamas Bendorjo duomenų apsaugos reglamento ir COVID-19 pandemijos ribojimų santykis*

1 Šis straipsnis finansuojamas pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą (2014–2020).

keliose duomenų valdymo srityse, kurias labiausiai paveikė koronaviruso sukeltos ligos protrūkis, – tvarkant asmenų sveikatos ir darbuotojų asmens duomenis bei dėl kovai su COVID-19 pandemija naudojamose programėlėse tvarkomų asmens duomenų. Nors kiekviena iš šių sričių turi savų asmens duomenų tvarkymo aspektų, kurie aptariami remiantis Europos Sąjungos, Europos duomenų apsaugos valdybos ir kitų kompetentingų institucijų išaiškinimais ir patirtimi, tačiau pagrindiniai asmens duomenų tvarkymo principai išliko nepakitę ir asmens duomenų tvarkymas, remiantis Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatomis, yra esminė kiekvieno duomenų valdytojo pareiga.

Reikšminiai žodžiai: COVID-19, koronavirusas, pandemija, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, duomenų apsauga, duomenų subjektas, duomenų valdytojas.

Įvadas

Temos aktualumas ir naujumas. Epidemijų, pandemijų, kitokių nelaimių pasaulyje būta ne kartą, tačiau šiuo metu besitęsianti pandemijos krizė išryškino, kokia tarpusavyje integruota yra šiuolaikinė visuomenė ir kiek jautrių specifinių aspektų turi modernus pasaulis. Praėjusiojo šimtmečio didžiųjų pandemijų (1918–1920 m. ispaniškojo gripo, 1957–1958 m. Azijos gripo, 2009–2010 m. kiaulių gripo H1N1) metu pasaulis taip aštriai nebuvo susidūręs su asmens duomenų teisinės apsaugos klausimais. Net iki šiol besitęsianti AIDS pandemija (nuo 1981 m. iki šių dienų) nekėlė tokių gilių teisinių diskusijų dėl asmens duomenų apsaugos. Viena pagrindinių priežasčių labai paprasta: nors privatumo apsauga ir jo reguliavimas dar XIX a. pabaigoje buvo teisės mokslininkų (pvz., Samuel'io Warren'o ir Louis'o Brandeis'o²) diskusijų objektas, platesni šios srities tyrimai pradėti po Antrojo pasaulinio karo ir asmens duomenų apsauga teisiškai griežtai sureguliuota sąlyginai neseniai, o griežčiausias asmens duomenų apsaugą reguliuojantis dokumentas – Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas³ (toliau – BDAR) priimtas tik 2016 m. balandžio 14 d., pradėtas taikyti nuo 2018 m. gegužės 25 d.

COVID-19 pandemija – tai didžiulis iššūkis visam pasauliui, valstybėms, sveikatos priežiūros sistemoms, gyvenimo būdai, ekonominiam stabilumui ir vertybėms. Koronavirusui išplitus po pasaulį, siekdami reaguoti į COVID-19 pandemiją, valstybių vyriausybės ir vadovai ėmėsi priemonių stengdamiesi suvaldyti šią globalią problemą. Kovojant su pandemija kilo įvairių valstybių gyvenimo sričių – ekonomikos, sveikatos sistemos ir kt. – klausimų. Į vieną jų privalėjo atsakyti Europos Sąjungos

2 Samuel D. Warren, Louis D. Brandeis, „The Right to Privacy“, *Harvard Law Review* 4, 5 (Dec. 15, 1890): 193–220, <https://www.cs.cornell.edu/~shmat/courses/cs5436/warren-brandeis.pdf>.

3 „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)“, 2016 m. balandžio 27 d., žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>.

(ES) valstybių vyriausybės – koks COVID-19 sukeltos pandemijos krizės reguliavimo ir asmens duomenų apsaugos santykis? Ar pasaulį ištikus krizei asmens teisė į jo duomenų apsaugą galioja ta pačia apimtimi? Ar valstybės gali ignoruoti šią teisę siekdamas suvaldyti pandemiją ir jos padarinius?

Koronaviruso sukeliama liga iš atskirų židinių Kinijoje peraugo į pasaulinę pandemiją. Pasaulio sveikatos organizacija (toliau – PSO; Jungtinių Tautų Organizacijos padalinys, koordinuojantis visuomenės sveikatos klausimus tarptautiniu mastu) 2020 m. kovo 11 d. oficialiai paskelbė, kad ligos plitimas tapo pandemija, o po kelių dienų PSO Generalinis direktorius pranešė, kad, atsižvelgiant į Italijos ir kitų Europos šalių situaciją, Europa tampa pandemijos centru. Vėliau pandemija apėmė vis daugiau valstybių ir situacija nuolat kinta. Pasaulio šalys skirtingai sprendė pandemijos metu iškilusį tokių vertybių, kaip privatumas, asmens duomenų apsauga, konfliktą su kitomis svarbiomis vertybėmis, pvz., visuomenės sveikatos, žmonių gyvybių išsaugojimu ir kt. Pandemijos pradžioje buvo pasitelkiamos ganėtinai radikalios priemonės ir idėjos (priverstinis asmenų izoliavimas, duomenų sekimas ir kt.), kurias vienos šalys tik svarstė, kitos realizavo praktiškai.

Tyrimo reikšmė. Pradėjus taikyti BDAR, ES tapo šios srities reguliavimo lydere, todėl Lietuvos, kaip vienos iš ES narių, patirtis yra svarbi ne tik praktikams, bet ir kitiems tyrėjams, studentams.

Tyrimo objektas. Asmens duomenų teisinės apsaugos pokyčiai krizinėse situacijose.

Tyrimo tikslas. Nustatyti asmens duomenų apsaugos reguliavimo ir pandemijos metu taikomo specifinio reguliavimo santykį bei BDAR normų taikymą (pandemijos metu) darbo santykiuose ir sveikatos apsaugos srityje.

Nagrinėjamos problemos ištyrimo laipsnis. Tiriama problema atsirado tik prieš kelis mėnesius, todėl išsamesnių Lietuvos mokslininkų tyrimų šioje konkrečioje srityje nėra. Vis dėlto dėl problemos aktualumo kyla daug diskusijų ne tik mokslinėje literatūroje, bet ir tarp teisininkų praktikų. Užsienyje jau atliekami tyrimai ir skelbiami straipsniai, šia tema dirba Regina Becker, Adrian'as Thorogood'as, Johan'as Ordish'as, Michael'is J. S. Beauvais'as⁴ ir kt.

Taikyti tyrimo metodai. Tyrimo tikslui pasiekti pasitelkti keli socialinių mokslų tyrimo metodai: dokumentų analizės, sisteminis, teleologinis ir kiti. Autoriai remiasi Jungtinės Karalystės atveju – ši buvusi ES narė pandemijos pradžioje neigė galimą išplitusios ligos pavojų ir laikėsi liberalaus požiūrio dėl socialinių santykių ribojimo, tačiau greitai plintant COVID-19 pakeitė poziciją bei gebėjo viena iš pirmųjų ES įvertinti situaciją ir pateikti atskirų klausimų (svarbių straipsnio temai), susijusių su kilusia krize, rekomendacijas.

4 Regina Becker, Adrian Thorogood, Johan Ordish, Michael J. S. Beauvais, „COVID-19 Research: Navigating the European General Data Protection Regulation“.

1. Bendrojo duomenų apsaugos reglamento taikymas COVID-19 pandemijos metu

Visoje ES vyriausybės, valstybinės ir privačios organizacijos imasi priemonių COVID-19 pandemijai stabdyti ir jos poveikiui švelninti. Žmonijai svarbu, kad būtų užkirstas kelias plisti ligoms ir būtų taikomi šiuolaikiniai metodai, kovojant su pasaulį apėmusia pandemija. Europos valstybės skirtingai traktavo pandemiją, taikė įvairias nacionalinės teisės normas specialiam pandemijos teisiniam statusui nustatyti, pasitelkė su nepaprastosios padėties, karantino paskelbimu ir kt. susijusias teisės normas. Tarptautinė teisė numato⁵, kada valstybės gali suvaržyti piliečių teises, įskaitant žmogaus teises asmens duomenų ir privatumo apsaugos srityje. Siekį sekti sergančiuosius ir net galimai sergančius ar atvykusius iš kitų šalių asmenis rodė daugelio valstybių vyriausybės, atskiros institucijos. Todėl kyla klausimas, ar pandemijos metu galioja BDAR? Gal tokios krizės laikotarpiu galima dalies asmens duomenų apsaugos reikalavimų ir principų netaikyti arba taikyti lanksčiau?

BDAR yra teisės aktas, kuriame numatytos taisyklės, taikomos duomenų tvarkytojams ir valdytojams tvarkant asmens duomenis. BDAR nėra numatyta išimties, kokiais atvejais asmens duomenų tvarkymo reikalavimai galėtų būti pamiršti ar ignoruojami. Tad BDAR įtvirtintos taisyklės taip pat taikomos asmens duomenų tvarkymui ir tokiomis pasaulyje susiklosčiusiomis aplinkybėmis, kokios susidarė kovojant su COVID-19 pandemija.

Atsižvelgiant į tai, kad ši pandemija sukėlė valstybių sveikatos apsaugos sistemų krizes, daugelyje ES šalių narių iškilo klausimų tvarkant asmenų sveikatos duomenis. Darbdaviams neaišku, kaip, siekiant užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą, taikyti BDAR nuostatas tvarkant darbuotojų asmens duomenis, nes susirgimų informacijos neatskleidimas gali sąlygoti kitų darbuotojų užsikrėtimus, o atskleidus ligonio duomenis galima pažeisti jo teises. Valstybės, ieškodamos efektyvaus būdo, kaip atsekti užsikrėtusių asmenų kontaktus, kūrė specialias programėles, kurios įgalino atitinkamas institucijas rinkti daug asmens duomenų, todėl kilo klausimas, ar taip nepažeidžiamos BDAR numatytos duomenų subjekto teisės.

Europos duomenų apsaugos valdyba (toliau – EDVA) 2020 m. kovo 19 d. išplatino Pareiškimą dėl asmens duomenų tvarkymo kilus COVID-19 protrūkiui⁶ kuriame dar kartą patvirtino, kad, nepaisant COVID-19 protrūkio sukeltos krizės, asmens duomenys, kurių reikia siekiant užsibrėžtų tikslų, turėtų būti tvarkomi apibrėžtais ir aiškiais tikslais, įtvirtintais BDAR 6 straipsnyje. Be to, duomenų subjektai turėtų

5 Birutė Pranevičienė, „Limiting of the Right to Privacy in the Context of Protection of National Security“, *Jurisprudencija* 18, 4 (2011): 1609–1622, https://www.mruni.eu/upload/iblock/032/18_Praneviciene.pdf.

6 „Statement on the processing of personal data in the context of the COVID-19 outbreak, 2020“, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/news/edpb_statement_2020_processingpersonaldataandcovid-19_en.pdf.

gauti skaidrią informaciją apie vykdomą tvarkymo veiklą ir jos pagrindinius bruožus, įskaitant surinktų duomenų saugojimo laikotarpį ir jų tikslus.

Reaguodama į kilusius klausimus, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (VDAI) pateikė rekomendacijas⁷, kuriose dar kartą priminė, kad nors ir yra iškilusi krizė, tačiau asmens duomenys turėtų būti tvarkomi vadovaujantis BDAR įtvirtintais principais ir tik esant BDAR įtvirtintam duomenų tvarkymo pagrindui. VDAI dar kartą atkreipė dėmesį, jog turėtų būti tvarkomi tik tie asmens duomenys, kurie yra būtini siekiamam tikslui pasiekti, o asmens duomenų tvarkymo tikslas turi būti konkretus ir nedviprasmiškas, kad jį vienodai suprastų visos suinteresuotos šalys, ypač duomenų subjektai. VDAI pabrėžė: siekiant užtikrinti, kad asmens duomenys nebūtų atskleisti asmenims, kurie neturi teisės jų gauti, svarbu laikytis tinkamų saugumo priemonių. Tik darbuotojai, kuriems patikėta tvarkyti sveikatos duomenis, ir kompetentingos institucijos turi turėti prieigą prie tokių duomenų. Priemonės, kurių imamasi siekiant valdyti susidariusią nepaprastąją padėtį, ir sprendimų priėmimo procesas turėtų būti atitinkamai dokumentuojami, laikantis atskaitomybės principo. Tai suteiktų galimybę užtikrinti skaidrų asmens duomenų tvarkymą, kaip to reikalauja BDAR.

Autoriai pritaria pozicijai, kad dabartiniame pandemijos krizės etape nėra pagrindo siaurinti BDAR duomenų subjektams garantuojamų teisių. EDAV ir VDAI pozicijos yra suderintos su BDAR svarbiausiais principais. BDAR yra sudėtingas dokumentas, todėl tokios institucijų rekomendacijos leidžia sumažinti BDAR pažeidimų ir potencialių ginčų kiekį ateityje.

2. Sveikatos duomenų rinkimas ir tvarkymas pandemijos metu

Kaip jau minėta, COVID-19 pandemijos metu BDAR veikia šalia kitų teisės aktų ir užtikrina asmens duomenų apsaugą, kuri išliko tokia pat svarbi, kaip ir iki pandemijos. BDAR netrukdo naudotis priemonėmis, kurių imamasi kovojant su COVID-19 pandemija. Pažymėtina, kad BDAR yra plačios aprėpties teisės aktas, kuriame, be kita ko, numatytos kelios nuostatos, leidžiančios tvarkyti asmens sveikatos duomenis, kurie laikomi specialiuųjų kategorijų asmens duomenimis.

EDAV 2020 m. balandžio 21 d. išplatino Gaires 03/2020 dėl sveikatos duomenų tvarkymo su COVID-19 protrūkiu susijusių mokslinių tyrimų tikslais⁸, kuriose nurodė, kad moksliniai tyrimai, susiję su COVID-19 pandemija, privalo būti atliekami laikantis pagrindinių teisių į privatumą ir asmens duomenų apsaugą.

7 „Asmens duomenų apsauga ir koronavirusas COVID-19“, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://vdai.lrv.lt/lt/naujienos/asmens-duomeniu-apsauga-ir-koronavirusas-covid-19-1>.

8 „Guidelines 03/2020 on the processing of data concerning health for the purpose of scientific research in the context of the COVID-19 outbreak“, European Data Protection Board, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientificresearchcovid19_en.pdf.

Europos Parlamentas ir Taryba BDAR taip pat numatė specialią nuostatą (BDAR 9 straipsnis) dėl draudimo tvarkyti tam tikras specialias asmens duomenų kategorijas – sveikatos duomenis, išskyrus atvejį, kai jie reikalingi moksliniams tyrimams atlikti. Jei asmens duomenys apie sveikatą turi būti tvarkomi, juos tvarkant turi būti laikomasi BDAR 5 straipsnyje nustatytų duomenų tvarkymo principų ir atsižvelgiama į vieną iš teisinių pagrindų bei konkrečių nukrypti leidžiančių nuostatų, išvardytų atitinkamai BDAR 6 ir 9 straipsniuose, vykdant teisėtą šios specialiosios kategorijos duomenų tvarkymą.

EDAV taip pat pažymėjo⁹, kad jei yra siekiama pagrįsti asmens duomenų tvarkymą sutikimu, sutikimas negali būti laikomas laisvai duotu, jei tarp duomenų subjekto ir duomenų valdytojo yra akivaizdus galios disbalansas, t. y. jei sutikimą turėjusi duoti šalis yra laikoma silpnesne šalimi, ji galėjo patirti spaudimą ir pan. Todėl svarbu, kad duomenų subjektui nebūtų daromas spaudimas ir jis nepatirtų nepatogumų, jei nuspręstų nesutikti dėl jo asmens duomenų tvarkymo.

Gairėse pabrėžta, kad itin svarbų vaidmenį pandemijos metu atlieka koronaviruso sukelta liga sirgusių, įtariamų dėl susirgimo ir dėl ligos besityrusių asmenų asmens duomenys. Šių asmenų sveikatos duomenys tvarkomi moksliniais bei statistikos tikslais. Kadangi tvarkomi itin jautrūs duomenys apie jų sveikatos būklę, duomenų valdytojai turi imtis ypač griežtų priemonių, kad užtikrintų šių asmens duomenų apsaugą ir įgyvendintų balansą, nustatydami, kiek ir kokių duomenų būtina rinkti norimam tikslui pasiekti, kad nebūtų pažeistas duomenų kiekio mažinimo principas.

Gairėse dėl sveikatos duomenų tvarkymo mokslinių tyrimų tikslais EDAV pažymėjo¹⁰, kad mokslinių tyrimų metu asmens duomenų kiekio sumažinimas gali būti pasiektas reikalaujant nurodyti tyrimo klausimus ir įvertinti duomenų, reikalingų tinkamai atsakyti į šiuos tyrimo klausimus, tipą ir kiekį. Kokie duomenys reikalingi, priklauso nuo tyrimo tikslo, net jei tyrimas yra tiriamojo pobūdžio, ir visada turėtų atitikti tikslo ribojimo principą pagal BDAR 5 straipsnio 1 dalies b punktą. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys, kad jei įmanoma atlikti mokslinius tyrimus remiantis anoniminiais duomenimis, turi būti renkami tik anoniminiai duomenys, šitaip išvengiant perteklinių duomenų rinkimo. Be to, turi būti nustatyti proporcingi asmens duomenų saugojimo laikotarpiai.

Kaip minėta, neskelbtini duomenys, tokie kaip sveikatos duomenys, nusipelno griežtesnės apsaugos, nes jų tvarkymas greičiausiai darys neigiamą poveikį duomenų subjektams, o jų atskleidimas duomenų subjektui turėtų itin skaudžių pasekmių. Ši aplinkybė ypač taikoma COVID-19 protrūkio metu, nes numatomas pakartotinis sveikatos duomenų panaudojimas mokslo tikslais (po to, kai asmenų duomenys buvo renkami ligos nustatymo ar gydymo tikslais) padidina subjektų, tvarkančių tokius

9 „Guidelines 03/2020 on the processing of data concerning health for the purpose of scientific research in the context of the COVID-19 outbreak“, European Data Protection Board, 6, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientificresearchcovid19_en.pdf.

10 *Ibid.*, 10.

duomenis, skaičių ir tipą. Todėl atsižvelgiant į pirmiau aprašytą didelę riziką, siekiant užtikrinti pakankamą saugumo lygį, reikia įgyvendinti tinkamas naujausias technines ir organizacines priemones.

Svarbu pažymėti, kad tokios situacijos, kaip COVID-19 protrūkis, nesustabdo ir neriboja duomenų subjektų galimybės naudotis savo teisėmis pagal BDAR 12–22 straipsnius. Tačiau BDAR 89 straipsnio 2 dalis leidžia nacionaliniam įstatymų leidėjui apriboti (kai kurias) duomenų subjekto teises. Reikia pažymėti, kad, atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudenciją¹¹, visi duomenų subjektų teisių apribojimai turi būti taikomi tik tokiais griežtai reglamentuotais atvejais ir tik tiek, kiek yra būtina tikslui pasiekti, tiek, kiek griežtai būtina.

BDAR pateikiamos specialios sveikatos duomenų tvarkymo moksliniams tyrimams taisyklės, kurios taip pat taikomos COVID-19 pandemijos metu. Kiekvienos valstybės narės nacionalinis įstatymų leidėjas gali priimti specialius įstatymus pagal BDAR 9 straipsnio 2 dalies i ir j punktus, kad būtų galima apdoroti sveikatos duomenis mokslu tyrimų tikslais. Sveikatos duomenų tvarkymui mokslinių tyrimų tikslais taip pat turi būti taikomas vienas iš BDAR 6 straipsnio 1 dalyje nurodytų teisinių pagrindų, todėl tokio tvarkymo sąlygos ir mastas skiriasi priklausomai nuo konkrečios valstybės narės priimtų įstatymų.

Reikia pažymėti, kad Lietuva nėra priėmusi tokio specialaus įstatymo, todėl tikslinga, giliau ištyrus praktines ir mokslines problemas, įsivertinti tokio papildomo teisinio reguliavimo poreikį.

3. Kovai su COVID-19 pandemija naudojamos programėlės ir asmens duomenų apsauga

Automatinis duomenų apdorojimas ir skaitmeninės technologijos gali būti svarbūs kovos su koronaviruso plitimu komponentai. Prasidėjus COVID-19 pandemijai, imtasi iniciatyvų siekiant pritaikyti technologijas – sukurtos mobiliosios programėlės, kurios naudoja skaitmeninį stebėjimą, kad padėtų atsekti kontaktus, t. y. identifikuoti asmenis, kurie galbūt turėjo kontaktą su užkrėstu asmeniu. Indijos COVID-19 stebėjimo programa „Aarogya Setu“¹² tapo sparčiausiai populiarėjančia programa, įveikusia „Pokemon Go“ su 50 milijonų vartotojų per pirmąsias 13 jos išleidimo dienas. Stenfordo¹³ ir

11 Guidelines 03/2020 on the processing of data concerning health for the purpose of scientific research in the context of the COVID-19 outbreak“, 10, European Data Protection Board, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientificresearchcovid19_en.pdf.

12 Saurabh Singh, „Govt discontinues Corona Kavach, Aarogya Setu is now India’s go-to COVID-19 tracking app“, *The Financial Express*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://www.financialexpress.com/industry/technology/govt-discontinues-corona-kavach-aarogya-setu-is-now-indias-go-to-covid-19-tracking-app/1919378/>.

13 University Stanford, „Stanford researchers help develop privacy-focused coronavirus alert app“, *Stanford News*, žiūrėta 2020 m. gegužės 8 d., <https://news.stanford.edu/2020/04/09/stanford-researchers-help-develop-privacy-focused-coronavirus-alert-app/>.

Vaterlo universitetų tyrėjai „COVID Watch“ išrado anoniminę skaitmeninio kontaktų sekimo alternatyvą, vadinamą ekspozicijos perspėjimu, kuri naudoja „Bluetooth“ signalus, kad galėtų registruoti artumą kitiems mobiliesiems telefonams ir nerinktų identifikavimo duomenų. Tačiau sukūrus šias programėles susirūpinta dėl asmenų privatumo, ypač dėl tokių programėlių, kurios veikia vartotojų vietos stebėjimo pagrindu¹⁴.

Sergančių asmenų kontaktų atsekimas yra svarbus infekcinių ligų kontrolės veiksnys. Skaitmeninis sekimas, ypač jei jis plačiai naudojamas, gali būti efektyvesnis nei tradiciniai kontaktų paieškos metodai. Tačiau kartu kyla ir susirūpinimas dėl masinio stebėjimo naudojant koronaviruso programas pasekmių, ypač dėl to, ar koronaviruso pandemijai sukurta stebėjimo infrastruktūra bus sunaikinta, kai grėsmė praeis. Amerikos piliečių laisvių sąjunga pateikė principus, taikomus tokioms technologijoms¹⁵. „Amnesty International“ ir dar daugiau nei 100 kitų organizacijų paskelbė pareiškimą, kuriame raginama apriboti tokio pobūdžio stebėjimą¹⁶. Šios organizacijos nurodė aštuonias vyriausybinių projektų sąlygas: priežiūra turėtų būti „teisėta, būtina ir proporcinga“; išplėtus stebėseną ir stebėjimą, turi būti taikomos laikino galiojimo išlygos; duomenys naudojami tik COVID-19 pandemijos tikslais; duomenų saugumas ir anonimiškumas apsaugoti ir įrodyta, kad jie bus apsaugoti remiantis įrodymais; skaitmeninis stebėjimas turėtų apimti diskriminacijos ir atskirties didėjimo riziką; bet koks dalijimasis duomenimis su trečiosiomis šalimis turėtų būti apibrėžtas įstatyme; turėtų būti apsaugos nuo piktnaudžiavimo priemonės ir piliečių teisės reaguoti į piktnaudžiavimą; reikėtų „prasmingo“ visų „susijusių suinteresuotųjų šalių“ dalyvavimo, įskaitant visuomenės sveikatos ekspertus ir socialiai atskirtas grupes.

Kadangi sekimo programėlės gali atskleisti neskelbtinus vartotojų duomenis, EDAV Gairėse Nr. 04/2020 dėl buvimo vietos duomenų ir sąlytį turėjusių asmenų išaiškinimo priemonių naudojimo COVID-19 protrūkio aplinkybėmis¹⁷ pateikė¹⁸ bendrą ES požiūrį į kontaktų paieškos programas, skirtas žmonėms, jei jie turėjo kontaktą su užkrėstu asmeniu, perspėti. Anot EDAV, visos skaitmeninės kovos su pandemija priemonės turi visiškai atitikti duomenų apsaugos ir privatumo įstatymus. EDAV pabrėžė anonimizuotų duomenų poreikį ir teigė, kad, siekiant sumažinti galimą piktnaudžiavimo riziką, sukaupti duomenys neturėtų būti saugomi

14 „Covid Watch“, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., www.covidwatch.org.

15 Daniel Kahn Gillmor, „Principles for Technology-Assisted Contact Tracing“, *ACLU*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://www.aclu.org/report/aclu-white-paper-principles-technology-assisted-contact-tracing>.

16 „Joint civil society statement: States use of digital surveillance technologies to fight pandemic must respect human rights“, *Amnesty International*, žiūrėta 2020 m. gegužės 15 d., <https://www.hrw.org/news/2020/04/02/joint-civil-society-statement-states-use-digital-surveillance-technologies-fight>.

17 „Guidelines on the use of location data and contact tracing tools in the context of the COVID-19 outbreak“, *European Data Protection Board*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_20200420_contact_tracing_covid_with_annex_en.pdf.

18 „Covid-19 tracing apps: ensuring privacy and data protection“, *European Parliament*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20200429STO78174/covid-19-tracing-apps-ensuring-privacy-and-data-protection>.

centralizuotose duomenų bazėse. Anoniminius duomenis renkančios programėlės kartu su kitais metodais, tokiais kaip klausimynai, galėtų suteikti daugiau tikslumo ir padėti apriboti tolesnį ligos plitimą, o rizika privatumui yra ribota. Anoniminius duomenis renkančioms programėlėms teikiama pirmenybė, palyginti su geografinės padėties nustatymo programomis, kurios kaupia duomenis realiu laiku apie tikslią žmonių buvimo vietą ir judesius, taip pat informaciją apie jų sveikatą, o tai kelia didesnę pavojų privatumui ir abejonių dėl proporcingumo.

Europos Komisija gairėse¹⁹ nustatė, kad kovai su koronavirusu naudojamos priemonės turi atitikti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Jei tokios priemonės įvedamos, valstybė narė privalo nustatyti tinkamas apsaugos priemones, įskaitant galimybę asmeniui kreiptis į teismą dėl tokio duomenų tvarkymo. Taip pat Europos Komisija gairėse²⁰ išdėstė pagrindinius principus, kuriais vadovaujantis programėlėse turi būti tvarkomi asmens duomenys: *sąžiningumo ir teisėtumo* – kovai su koronavirusu skirtų programėlių valdytojai turi ne tik nustatyti tinkamą asmens duomenų tvarkymo teisinį pagrindą, bet ir užtikrinti, kad jis laikytųsi duomenų apsaugos principų; *skaidrumo* – atsižvelgiant į BDAR išpareigojimus, duomenų subjektai turi būti skaidriai informuojami apie bet kokią dalijimąsi jų asmens duomenimis su sveikatos institucijomis; *duomenų kiekio mažinimo* – duomenų valdytojai turėtų įsitikinti, kad nėra renkama ir apdorojama daugiau duomenų, negu yra būtina, ir duomenys renkami tik *nurodytiems ir aiškiems tikslams* – renkami tik tie duomenys, kurie būtini sveikatos priežiūros institucijų nurodytam tikslui. Gairėse pažymėta, kad itin svarbus aspektas yra tai, jog duomenų valdytojai turėtų pateikti asmens duomenis sveikatos apsaugos institucijoms, jei to yra prašoma, tačiau jei tikslui įgyvendinti pakaktų anoniminių duomenų, turėtų būti vengiama atskleisti asmenų tapatybes.

Kalbant apie kovai su koronavirusu skirtas programėles, kurios veikia asmens buvimo vietos nustatymo principu, pažymėtina, kad yra du pagrindiniai buvimo vietos duomenų šaltiniai, skirti viruso plitimui ir uždaramo priemonių veiksmingumui modeliuoti: vietos nustatymo duomenys, surinkti elektroninių ryšių paslaugų teikėjų (tokių kaip mobiliojo ryšio operatoriai), teikiančių paslaugas, ir visuomeninių paslaugų teikėjų programėlėse renkami duomenys, kurie reikalingi programėlės funkcijoms įgyvendinti, kai joms vykdyti reikia naudoti tokius duomenis (pvz., navigacijos, transportavimo paslaugų ir pan.).

Bet kuriuo atveju, renkant asmens duomenis, asmuo turi būti įspėtas apie tai, kad jo duomenys renkami, taip pat turi būti nustatytas tikslas, kuriam renkami duome-

19 „Guidelines 03/2020 on the processing of data concerning health for the purpose of scientific research in the context of the COVID-19 outbreak“, *European Data Protection Board*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientific-researchcovid19_en.pdf.

20 *Ibid*, 8.

nys, ir asmuo turi sutikti su tokiu jo asmens duomenų tvarkymu, asmuo turi turėti galimybę realizuoti kitas BDAR numatytas teises. Tuomet, kai duomenų tvarkymo tikslas yra aiškiai apibrėžiamas, duomenų valdytojas privalo užtikrinti, kad asmens duomenys būtų naudojami tinkamai tik tuo tikslu, kuriam buvo renkami, ir užtikrinant duomenų kiekio mažinimo principą.

Svarbu pažymėti, kad kilusi sveikatos krizė neturėtų būti naudojama kaip galimybė rinkti neproporcingą kiekį duomenų ar priešastis duomenis saugoti ilgiau negu būtina. Asmens duomenys turėtų būti saugomi tik per COVID-19 sukeltą krizę, po to visi jie turėtų būti sunaikinti kaip panaudoti norimam tikslui pasiekti.

Kovai su koronavirusu skirtos programėlės neturėtų rinkti nesusijusios su tikslu ar nereikalingos informacijos, kurią gali sudaryti ryšių identifikatoriai, įrangos katalogų elementai, pranešimai, skambučių žurnalai, įrenginio identifikatoriai, elektroniniame įrenginyje esanti asmeninė informacija, nuotraukos ir pan.

Lietuvoje taip pat kyla diskusijos dėl galimybės naudoti koronavirusu užsikrėtusių asmenų duomenis jiems sekti pasitelkiant technines priemones. Seimas net kelis kartus svarstė tai įgalinančius teisės normų projektus, tačiau jie taip ir nebuvo priimti²¹. Viena iš nepriėmimo priežasčių ir buvo abejonė, ar toks asmens duomenų naudojimas yra proporcinga priemonė pasiekti tikslą ir ar nėra kitų priemonių, leidžiančių pasiekti tikslą naudojant mažiau asmens duomenų.

Autoriai pritaria pozicijai, kad įvairūs technologiniai įrankiai, įskaitant sekimo programėles, nors tai gali skambėti bauginančiai, yra galimos priemonės siekiant suvaldyti pandemiją, tačiau jų taikymas, funkcionalumai, renkama informacija ir kt. turi būti labai griežtai riboti vadovaujantis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika bei BDAR numatytais reikalavimais. Kitas kelias yra naudoti tinkamai anonimizuosius duomenis, tačiau dažnai tokie duomenys neleidžia pasiekti norimo tikslo surinkti informaciją apie konkretų ligos atvejį. Visgi anonimizuoti sprendimai gali būti panaudoti abstraktesniems tikslams pasiekti, pvz., programėlės, leidžiančios sužinoti, ar aplink nebuvo užsikrėtusių asmenų (neatskleidžiant jokių šių ligonių asmens duomenų).

4. Darbuotojų asmens duomenų tvarkymas koronaviruso pandemijos metu

Kilus COVID-19 pandemijai, nemaža dalis darbdavių susirūpino dėl darbuotojų asmens duomenų tvarkymo pandemijos metu. Kilo įvairių klausimų, į kuriuos buvo būtina atsakyti, pvz., kiek ir kokių duomenų galima kaupti apie sergančius darbuotojus ir apie jų sveikatos būklę, ar galima atskleisti sergančio asmens tapatybę tam, kad kiti asmenys galėtų nusistatyti, ar bendravo su sergančiuoju, ir pan.

21 2020 m. pavasarį Seime registruoti net keli Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 68 str. 5¹ d. projektai, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 10 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>.

Kilus koronaviruso pandemijai, ES valstybių narių darbdaviams buvo taikomi specialūs reikalavimai, kuriais siekiama apsaugoti darbuotojus, negalinčius dirbti iš namų, nuo rizikos užsikrėsti koronavirusu. Darbdaviams buvo nustatyta pareiga matuoti darbuotojų kūno temperatūrą ir atidžiau vertinti jų sveikatą²². Pažymėtina, kad asmens duomenys, susiję su sveikata, yra jautresni ir yra klasifikuojami kaip specialiųjų kategorijų duomenys, todėl juos reikia dar atidžiau apsaugoti. Darbdavys, kaip duomenų valdytojas, turi būti atsakingas už žmonių asmeninius duomenis ir užtikrinti, kad jie būtų atsargiai tvarkomi.

Svarbu pabrėžti, kad duomenų valdytojai turi susilaikyti nuo darbuotojų ar lankytojų temperatūros rodmenų, medicininių pažymų ar kt. rinkimo. Tai negali būti laikoma darbdavio pareiga. Siekiant užtikrinti, kad asmens duomenų tvarkymas nepažeistų BDAR įtvirtinto duomenų kiekio mažinimo principo, būtų galima tvarkyti vidinius asmens duomenų rinkinius apie darbuotojus, įtraukiant tokią informaciją, kaip antai: ar asmuo buvo išvykęs į rizikos valstybę; ar asmuo kontaktavo su asmeniu, išvykusiu į rizikos valstybę ar užsikrėtusiu koronavirusu; ar asmuo yra namuose dėl karantino (nenurodant priežasties) ir karantino laikotarpis; ar asmuo serga (nenurodant konkrečios ligos ar kitokios priežasties).

Darbdavys ar kitas duomenų valdytojas turi teisę teirautis savo darbuotojų ar lankytojų apie tai, ar jiems yra pasireiškusių COVID-19 viruso simptomų, ar yra nustatyta koronaviruso sukeltos ligos diagnozė. Ši informacija svarbi darbdaviui, nes jis vertina, ar reikia imtis papildomų apsaugos priemonių – įpareigoti kartu dirbusius ar su sergančiu (turinčiu simptomų) asmeniu kontaktavusius darbuotojus laikytis karantino, sudaryti sąlygas nuotoliniam darbui ar sveikatos tikrinimui ir pan. Vis dėlto pabrėžtina, kad teisė gauti minėtą informaciją nereikia, jog darbdaviai ar kiti duomenų valdytojai gali gautą informaciją dokumentuoti ar sudaryti atitinkamas duomenų rinkmenas. Darbdaviai taip pat gali tvarkyti tokius su darbuotoju susijusius asmens duomenis, kaip darbo nuotoliniu būdu pasirinkimo faktas, tačiau tik griežtai reglamentuotais atvejais ir tik tiek, kiek yra būtina tikslui pasiekti, ir kiti darbuotojo darbui taikomi apribojimai.

Pažymėtina, kad, kaip ir anksčiau aptartais atvejais, bet kokie darbdavių ar kitų duomenų valdytojų tvarkomi asmens duomenys valstybės institucijoms visuomenės sveikatos užtikrinimo tikslu turi būti teikiami laikantis BDAR reikalavimų. Prašymai pateikti asmens duomenis valstybės institucijoms turi būti vertinami kiekvienu konkrečiu atveju atskirai, pavyzdžiui, tais atvejais, kai prašoma pateikti statistiką, duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas) neturėtų teikti konkretų duomenų subjektą identifikuojančių duomenų. VDAI savo rekomendacijose²³ patarė kiekvieną asmens

22 „COVID-19 and GDPR obligations for companies“, *Lexology*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=777cf44a-278d-4eac-8a1c-bd27ecbf0177>.

23 „Asmens duomenų apsauga ir koronavirusas COVID-19“, *Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://vdai.lrv.lt/lt/naujienos/asmens-duomeniu-apsauga-ir-koronavirusas-covid-19-1>.

duomenų teikimo atvejį dokumentuoti, siekiant vėliau užtikrinti atskaitomybės principo įgyvendinimą.

Jungtinės Karalystės Informacijos komisaro biuras (ICO) savo išleistose gairėse²⁴ nurodė²⁵, kad siekdamas suvaldyti COVID-19 protrūkio poveikį ir užtikrinti, jog priimami sprendimai būtų išsamiai pagrindžiami, bendrovės gali rinkti darbuotojų informaciją, kuri paprastai nebūtų renkama. Pavyzdžiui, bendrovės gali rinkti informaciją apie tai, ar darbuotojai yra izoliuoti, kokia yra personalo ir patalpų lankytojų kūno temperatūra. Visa ši informacija būtų laikoma asmens duomenimis ir, kiek ji susijusi su asmenų sveikata, ji taip pat patektų į „specialiųjų asmens duomenų kategorijų“ pogrupį.

ICO patarė, kad pirmiausia bendrovės, prieš pradėdamos rinkti asmens duomenis ir (arba) specialiųjų kategorijų duomenis iš asmenų, susijusių su COVID-19, turėtų apsvarstyti galimybę atlikti poveikio duomenų apsaugai vertinimą. Poveikio duomenų apsaugai vertinimas skirtas padėti bendrovėms suprasti riziką, susijusią su tam tikra duomenų tvarkymo veikla, ir priemonės, kurių galima imtis tokiai rizikai sumažinti. Nors pagal BDAR reikalaujama, kad bendrovės atliktų poveikio duomenų apsaugai vertinimą, jei asmens duomenų tvarkymas gali sukelti didelę riziką asmenų teisėms ir laisvėms, tačiau duomenų apsaugos priežiūros institucijų išleistose rekomendacijose siūloma vertinimą atlikti ir tais atvejais, kai tvarkymo veikla apima biometrinius, genetinius ir (arba) buvimo vietos nustatymo duomenis.

ICO vertinimo naudą grindžia ir tuo, kad bendrovės gali būti linkusios surinkti kuo daugiau informacijos iš asmenų, susijusių su koronaviruso protrūkiu, ir šitaip pažeisti duomenų kiekio mažinimo principą, kartu ir BDAR reikalavimą, kad bendrovės surinktų tik tiek asmens duomenų ir (arba) specialiųjų kategorijų duomenų, kiek yra reikalinga numatytiems tikslams pasiekti. Prieš pradėdamos rinkti asmens duomenis ir (arba) specialiųjų kategorijų duomenis, bendrovės turėtų būti nusistačiusios aiškų tikslą, taip pat suprasti, kokie asmens duomenys ir (arba) specialiųjų kategorijų duomenys yra būtini šiam tikslui įgyvendinti. Pvz., jei bendrovės priima sprendimą dėl to, ar darbuotojai turėtų izoliuotis namuose, gali užtekti paklausti, ar atitinkamas asmuo ar kas nors iš jo namų ūkio patiria COVID-19 sukeltai ligai būdingų simptomų, ir pateikti atsakymo variantus „taip“ arba „ne“ (taip apsisaugoma nuo reikalavimo pateikti išsamią ir konkrečią informaciją, o kartu ir nuo rizikos surinkti perteklinius duomenis). Tokio požiūrio taikymas naudingas atsižvelgiant į duomenų mažinimo perspektyvą ir kartu garantuoja, kad bendrovė neišsaugos išsamios neskelbtinos informacijos apie savo darbuotojus, o tai sukeltų potencialiai didelę

24 „Data protection and coronavirus – what you need to know“, *Information Commissioner's Office*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://ico.org.uk/global/data-protection-and-coronavirus-information-hub/data-protection-and-coronavirus/>.

25 „Workplace testing – guidance for employers“, *Information Commissioner's Office*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://ico.org.uk/global/data-protection-and-coronavirus-information-hub/data-protection-and-coronavirus/workplace-testing-guidance-for-employers/>.

atitiktis riziką. Be to, bendrovės turėtų užtikrinti, kad surinkti asmens duomenys ir (arba) specialiųjų kategorijų duomenys būtų saugomi tik tiek laiko, kiek būtina.

ICO gairėse taip pat pasiūlė pagrindus, kuriais remdamosi bendrovės, tvarkydamos asmens duomenis, susijusius su COVID-19, gali vadovautis teisėtu interesu: manyti, kad, siekiant užtikrinti verslo tęstinumą ir asmenų, su kuriais bendraujama, gerovę, būtina tvarkyti asmens duomenis, susijusius su įmonės darbuotojais (ir kitais asmenimis). Bet kuri tokia bendrovė turi atitinkamai įvertinti, ar jos interesai atsveria asmenų, kurių asmens duomenys yra tvarkomi, interesus ar pagrindines teises ir laisves. Be to, kiekvienai tokiai bendrovei rekomenduojama pirmiausia įvertinti, ar jos tvarkomi asmens duomenys gali būti vertinami kaip tvarkomi teisėto intereso pagrindu.

Kitas pagrindas yra sutarties vykdymas, kai asmens duomenų, susijusių su koronaviruso sukelta liga, tvarkymas yra būtinas, kad bendrovė vykdytų savo įsipareigojimus darbuotojams pagal darbo sutartį, pavyzdžiui, įsipareigojimą užtikrinti sveikatą, saugą ir gerovę. Teisinė prievolė: pagal taikytiną teisę, bendrovės gali turėti teisinių įsipareigojimų, susijusių su sveikata ir sauga – bendrovei gali būti taikomi tam tikri įpareigojimai pagal darbo įstatymus, kurie gali būti pateisinami specialiųjų kategorijų duomenų, susijusių su COVID-19, tvarkymu.

Pažymėtina, kad darbuotojų sutikimas tvarkyti jų asmens duomenis paprastai nelaikomas laisvai duotu (todėl negalioja) dėl akivaizdaus galios disbalanso tarp bendrovės ir asmens – darbuotojas yra laikomas silpnesne šalimi, todėl jo sutikimas gali būti duotas siekiant išvengti galimų pasekmių ar neigiamų padarinių. Sutikimas, kaip teisinis duomenų tvarkymo pagrindas, greičiausiai nebus laikomas atitinkančiu BDAR nuostatas.

ICO taip pat pažymėjo, kad vienas iš itin aktualių klausimų, kilusių išplitus COVID-19, – susirgimų atvejų atskleidimas personalui: vykdydami pareigą užtikrinti darbuotojų sveikatą ir saugą, darbdaviai gali (laikydamiės galiojančių įstatymų reikalavimų) informuoti personalą apie COVID-19 atvejus. Tokios informacijos atskleidimas turėtų būti kuo labiau ribojamas. Asmenų, kurie susirgo koronaviruso sukelta liga, tapatybės turi būti atskleidžiamos tik išimtiniais atvejais, kai tai yra būtina siekiant nustatyti, kas bendravo su sergančiuoju. Jei yra galimybė, asmens duomenys neturėtų būti atskleidžiami ir informacija apie sergantįjį turėtų būti pateikiama kuo siauresne apimtimi.

Prasidėjus koronaviruso pandemijai ir įvedus pirmąjį ir antrąjį karantiną, dauguma bendrovių, jei tik įmanoma, suteikė galimybę dirbti darbuotojams iš namų. Tokiu atveju bendrovės taip pat turi laikytis nuotolinio darbo politikos. Kadangi daugelis įmonių skatino asmenis dirbti nuotoliniu būdu, 2020 m. vasara buvo tinkamas laikas peržiūrėti ir (jei reikėjo) atnaujinti nuotolinio darbo politiką ir priminti darbuotojams apie šios politikos reikalavimus. EDAV pabrėžė²⁶, kad ES duomenų

26 „Guidelines 03/2020 on the processing of data concerning health for the purpose of scientific research in the context of the COVID-19 outbreak“, *European Data Protection Board*, 4, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientific-researchcovid19_en.pdf.

apsaugos įstatymai netrukdo ir neturėtų kliudyti reaguoti į COVID-19 pandemiją, ir visoms bendrovėms, kurioms taikomas BDAR, priminė, jog jos privalo ir toliau vykdyti savo įsipareigojimus pagal BDAR (ir susijusius teisės aktus, tokius kaip E.privatumo direktyva). Nors ir suteikiama galimybė dirbti darbuotojams iš namų, tokiomis teisėmis bendrovės neturėtų piktnaudžiauti ir kaip iki pandemijos tvarkyti tik tuos darbuotojų asmens duomenis, kurių reikia norimam tikslui pasiekti. Kartu EDAV pripažino, kad tokia nepaprastoji padėtis yra „teisinė sąlyga, kuri gali įteisinti laisvių apribojimus, jei šie apribojimai yra proporcingi ir apsiriboja kritiniu laikotarpiu“²⁷. Atsižvelgdamas į COVID-19 viruso protrūkį, ICO Rekomendacijose dėl duomenų apsaugos įstatymų laikymosi pripažino, kad bendrovėms gali būti sunku paisyti įprastų duomenų apsaugos laikymosi standartų, nes kitaip paskirstomi ištekliai – pasklidus koronavirusui visame pasaulyje bendrovės įgyvendina išskirtines priemones, siekdamos užtikrinti verslo tęstinumą ir apsaugoti darbuotojus bei klientus nuo keliamos grėsmės sveikatai²⁸.

Papildomas nacionalinis teisinis reguliavimas, sprendžiant straipsnyje aptartus klausimus, nėra būtinas. Papildomo reguliavimo poreikį galima svarstyti tik tose srityse, kurios nėra sureguliuotos BDAR. Darbdaviams rekomenduojama griežtai laikytis ne tik privalomus valstybės ir savivaldos institucijų nurodymus, bet ir rekomendacijas, siekiant tinkamai vykdyti pareigą užtikrinti darbuotojams saugią darbo aplinką. Atsižvelgiant į tai, kad BDAR tiesiogiai galioja visoje ES, ICO pateiktos rekomendacijos visiškai tinkamos ir Lietuvai, jomis galima naudotis praktikoje tvarkant asmens duomenis COVID-19 krizės metu.

Išvados

1. Nepaisant COVID-19 protrūkio sukeltos krizės, asmens duomenys turi būti tvarkomi vadovaujantis BDAR įtvirtintais principais.
2. BDAR 89 straipsnio 2 dalis leidžia nacionalinių įstatymų leidėjui apriboti duomenų subjektų teises, kai asmens duomenys tvarkomi mokslinių ar istorinių tyrimų arba statistiniais tikslais, tačiau Lietuva nėra priėmusi tokių teisės normų ir šioje COVID-19 pandemijos situacijoje negali riboti duomenų subjektų galimybių naudotis savo teisėmis pagal BDAR 12–22 straipsnius.
3. Kovai su COVID-19 skirtos programėlės gali būti naudojamos, bet turėtų rinkti proporcingą kiekį duomenų ir saugoti duomenis tik per COVID-19 krizę, o po to duomenys turi būti sunaikinti, kaip panaudoti norimam tikslui pasiekti.

27 „Guidelines 03/2020 on the processing of data concerning health for the purpose of scientific research in the context of the COVID-19 outbreak“, *European Data Protection Board*, 5, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientificresearchcovid19_en.pdf.

28 „Workplace testing – guidance for employers“, *Information Commissioner’s Office*, žiūrėta 2020 m. birželio 3 d., <https://ico.org.uk/global/data-protection-and-coronavirus-information-hub/data-protection-and-coronavirus/workplace-testing-guidance-for-employers/>.

4. Darbdaviai turi pareigą užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą, todėl gali ir turi informuoti personalą apie COVID-19 atvejus, tačiau tokios informacijos atskleidimas turėtų būti kuo labiau ribojamas, o asmens, susirgusio koronaviruso sukelta liga, tapatybė gali būti atskleidžiama tik išimtiniais atvejais.
5. Pandemijos krizė dar nesibaigia, todėl neabejotina, kad kils ir praktinių, ir teorinių problemų, kurias būtina spręsti atliekant mokslinius tyrimus.

THE CHALLENGES OF PERSONAL DATA PROCESSING DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Vaida Petkevičienė

State Data Protection Inspectorate, Lithuania

Paulius Pakutinskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Virginijus Bitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Abstract. *With the continuing COVID-19 pandemic, the world is experiencing serious economic dislocation, threats to well-established lifestyles, social stability and challenges to long-held values. In seeking to deal with the pandemic and manage the crisis, governments face various challenges, one area being data protection. For the European Union and its member states clarity is needed around this subject. For data controllers the question is: what is the relationship between COVID-19 pandemic restrictions and the protection of personal data? This article considers the relation between the General Data Protection Regulation and COVID-19 restrictions in the main areas of data management most affected by coronavirus, i.e. the processing of personal health data, the processing of workers' personal data and the processing of personal data in COVID-19 pandemic applications. Each of these areas has particular issues in terms of personal data processing, and these are discussed in the light of: the interpretations and experience of the European Union; the European Data Protection Board and other competent authorities; and the basic principles of personal data processing which remain unchanged as an essential duty of every controller.*

Keywords: COVID-19, Pandemic, Coronavirus, General Data Protection Regulation, Data Protection, Data Subject, Data Controller.

Vaida Petkevičienė, Aukštųjų asmens duomenų apsaugos principų skatinimo *SoPriPa* projekto ekspertė, teisininkė, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos Priežiūros skyriaus vyriausioji specialistė. Pagrindinės veiklos sritys: pagalba žmonėms ginant jų teises į asmens duomenų ir privatumo apsaugą, asmenų skundų nagrinėjimas, įmonių ir valstybės institucijų tikrinimai dėl asmens duomenų tvarkymo ir duomenų saugumo pažeidimų.

Vaida Petkevičienė, Expert of the *SoPriPa* project for the promotion of high personal data protection principles, lawyer, Chief Specialist of the Supervision Division of the State Data Protection Inspectorate. Key areas of activity: assisting people in defending their rights to the protection of personal data and privacy, handling complaints from individuals, inspections of companies and public authorities for personal data processing and data security breaches.

Paulius Pakutinskas, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos profesorius ir Teisinių technologijų centro vadovas. Mokslinių tyrimų kryptys: privatumas ir duomenų apsauga, dirbtinis intelektas, IT teisė, intelektinė nuosavybė, kibernetinis saugumas ir kt.

Paulius Pakutinskas, professor at the Law School of Mykolas Romeris University and Head of Legal Tech center. Research interests include privacy and data protection, Artificial Intelligence, IT law, intellectual property, cybersecurity, etc.

Virginijus Bitė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos profesorius ir Privatinės teisės instituto direktorius, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso priežiūros komiteto narys, Lietuvos pramonininkų konfederacijos Verslo aplinkos komiteto narys, Lietuvos advokatūros Civilinės teisės komiteto pirmininkas. Mokslinių tyrimų kryptys: verslo aplinkos teisinis reguliavimas, įmonių teisė, verslo organizavimo teisinės formos ir kt.

Virginijus Bitė, professor at the Law School of Mykolas Romeris University and Director of the Institute of Private Law, member of the Supervisory Committee of the Civil Code of the Republic of Lithuania, member of the Business Environment Committee at the Lithuanian Confederation of Industrialists, chairman of the Civil Law Committee at the Lithuanian Bar Association. Research interests include legal regulation of business environment, company law, legal forms of business organization, etc.